

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра землезнавства та геоморфології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕОМОРФОЛОГІЯ

галузь знань 10 Природничі науки
спеціальність 106-«Географія»
освітня програма Геоморфологія та природничий туризм
освітній рівень бакалавр
вид дисципліни обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2019/2020
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	5
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: **Стецюк Володимир Васильович**, доктор географічних наук, професор кафедри землезнавства та геоморфології, професор;

Лаврук Тетяна Миколаївна, кандидат географічних наук, доцент кафедри землезнавства та геоморфології, доцент

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2019

Розробники: **Стешок Володимир Васильович**, доктор географічних наук, професор кафедри землезнавства та геоморфології, професор, кафедра землезнавства та геоморфології;

Лаврук Тетяна Миколаївна, кандидат географічних наук, доцент кафедри землезнавства та геоморфології, доцент, кафедра землезнавства та геоморфології;

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри землезнавства та геоморфології

 проф. Бортник С. Ю.
(підпис)

Протокол № 1 від «30» серпня 2019 р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол від «30» серпня 2019 року № 5

Голова науково-методичної комісії

 проф. Запотоцький С.П.
(підпис) (прізвище та ініціали)

«30» серпня 2019 року

ВСТУП

1. **Мета дисципліни** – сформувати у студентів здатність вирішувати прикладні та теоретичні питання у навчанні та професійній діяльності у галузі природничої географії шляхом опанування фундаментальних знань про один із найважливіших складників географічної оболонки – рельєф земної поверхні, його морфологію, походження, вік динаміку, а також про геоморфологічні процеси, їхній механізм, закономірності поширення і вплив на інші складники довкілля; сформувати системні погляди про місце і роль рельєфу земної поверхні та геоморфологічних процесів у функціонуванні географічної оболонки, а також закласти основи розуміння практичного значення вивчення рельєфу земної поверхні та геоморфологічних процесів.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Знання будови, функціонування процесів та взаємозв'язків у літосфері, гідросфері та атмосфері Землі, обізнаність з геологічною будовою та геологічними процесами Землі, з основами мінералогії та петрографії, гідрології суходолу та метеорології й кліматології.

2. Володіння прийомами пошуку, аналізу, оцінювання фактичного матеріалу і фахової літератури та інших джерел інформації щодо феноменів природи геологічного та геоморфологічного характеру та наявними геоінформаційними програмами.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Зміст дисципліни послідовно розкриває основні риси статусу геоморфології та методологічно витриманий ланцюжок знань про одну з найважливіших наук про Землю, а саме: основні методологічні положення та етапи становлення геоморфології, загальні закономірності формування рельєфу земної поверхні, характеристику основних чинників формування рельєфу, таких, як *ендогенні* (будову земної кори, діяльність її тектонічних рухів, особливості геологічної будови верхньої частини літосфери, властивості гірських порід щодо їхньої рельєфоутворюючої ролі, різновиди рельєфоутворюючого впливу магматизму), які обумовлюють різноманіття морфоструктури земної поверхні, та *екзогенні* (прямий та опосередкований вплив сонячного тепла, різні види його впливу на гідросферу та атмосферу, відображені складними механізмами роботи екзогенних геоморфологічних процесів та формуванням відповідної морфоскульптури). Дисципліна містить навчальні положення щодо методів польових та камеральних геоморфологічних досліджень, а також обґрунтування структури наукових та різноманіття прикладних напрямків геоморфології.

Навчальна дисципліна «Вища математика з основами математичної статистики» є однією з складових комплексної підготовки освітньо-професійної програми «Геоморфологія та природничий туризм» спеціальності 106-«Географія»

4. **Завдання навчальної дисципліни** полягає у формуванні теоретичного знання та практичних навичок застосування набутих відомостей про рельєф земної поверхні та геоморфологічні процеси для розуміння їхньої системної ролі у функціонуванні природного середовища в цілому, та його окремих складників, зокрема, поверхневих та підземних вод, ґрунтового покриву, мікроклімату, господарської діяльності (ФК 5). На основі набутого системного знання студенти матимуть можливість набути такі компетентності:

- подальшого поглибленого вивчення природного середовища та суспільних явищ, відповідно до змісту своєї вузької спеціальності на різних кафедрах (ЗК 3, ФК 2, ФК 5);

- оцінювання впливу рельєфу земної поверхні та геоморфологічних процесів на формування родовищ корисних копалин, вирішення інженерних та екологічних питань окремих природних регіонів (ЗК 5, ФК 7);

- кваліфіковано застосовувати геоморфологічну інформацію в ґрунтознавчих, гідрологічних, мікрокліматичних, геоекологічних, рекреаційних, картографічних та інших географічних дослідженнях (ЗК 6, ФК 1).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Наукознавчі ознаки геоморфології (об'єкт, предмет, методи, суб'єкт науки). Місце геоморфології серед напрямків наук про Землю.	<i>лекція</i>	<i>тест</i>	<i>до 10%</i>
1.2	Головні джерела енергії ендегенних та екзогенних процесів і закономірності їхньої динаміки щодо формування рельєфу. Перелік відповідних чинників формування рельєфу, основні парадигми геоморфології.	<i>лекція</i>	<i>тест</i>	<i>до 10%</i>
1.3	Основні концепції поширення певних геоморфологічних процесів на земній поверхні (концепція морфокліматичної зональності та геоморфологічних рівнів)	<i>лекція, практичне заняття</i>	<i>тест, опитування, презентація</i>	<i>до 10%</i>
1.4	Закономірності розвитку ендегенних та екзогенних геоморфологічних процесів, походження планетарних форм рельєфу	<i>лекція</i>	<i>тест, опитування</i>	<i>5%</i>
1.5	Шляхи застосування геоморфологічного знання з прикладною метою (основні напрямки прикладної геоморфології)	<i>лекція, практичне заняття</i>	<i>тест, case study</i>	<i>5%</i>
2.1	Визначати крутизну поверхонь схилів і поширювати отримані дані на генетично однорідні поверхні	<i>практичне заняття</i>	<i>тест, опитування, презентація, іспит</i>	<i>до 10%</i>
2.2	Розпізнавати ділянки прямолінійних контурів горизонталей на крупномасштабній карті та інтерпретувати їх тектонічну обумовленість	<i>практичне заняття</i>		<i>до 10%</i>
2.3	Визначати ступінь вертикального розчленування рельєфу за обраними градаціями	<i>практичне заняття</i>		<i>до 10%</i>
3.1.	Вироблення у студентів практичних навичок групового обговорення та вирішення питань статусу рельєфу у системі складників географічної оболонки. Надання спеціалізованої інформації про критерії оцінки природоохоронних заходів	<i>практичне заняття, доповідь, дискусія, case study</i>	<i>презентація, виконання аналітичних робіт, іспит</i>	<i>до 10%</i>
3.2	Презентувати отримані результати за допомогою сучасних технічних засобів; аналізувати генезис форм рельєфу за особливостями будови порід що їх складають;	<i>доповідь, дискусія</i>	<i>презентація, виконання аналітичних робіт</i>	<i>до 10%</i>
4.1	Оцінювати значення морфометричних методів для встановлення потенційної динаміки рельєфу та розвитку геоморфологічних процесів	<i>доповідь, дискусія</i>	<i>презентація, виконання аналітичних робіт</i>	<i>до 10%</i>

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)											
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	4.1	
ПРН 6. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад географічної оболонки та її компонентів.	+	+	+	+	+							
ПРН 10. Аналізувати склад і будову природно- та суспільно-географічних об'єктів і систем (відповідно до спеціалізації) на різних просторово-часових рівнях.						+	+	+		+		
ПРН 14. Демонструвати здатність проводити самостійні дослідження природно- та суспільно-географічних об'єктів, систем і процесів у географічній оболонці за польових і лабораторних умов.												+
ПРН 15. Знати і пояснювати зміни в географічній оболонці з позицій концепції сталого розвитку.									+	+		

7. Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами опитування, написання модульних контрольних робіт (МКР), виконання практичних робіт та складання іспиту.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

- результати навчання - **1 (знання)** – до 40%;
- результати навчання - **2 (вміння)** – до 30%;
- результати навчання - **3 (комунікація)** – до 20%;
- результати навчання - **4 (автономність та відповідальність)** - до 10%

7.1. Форми оцінювання знань студентів:

У курсі передбачено **2 змістових модулі**. Заняття проводяться у вигляді лекцій та практичних занять. Завершується дисципліна – **іспитом**.

- семестрове оцінювання:

Вивчення кожної змістовної частини дисципліни завершується написанням контрольної роботи у вигляді тестових завдань. Для визначення рівня досягнення результатів навчання, передбачених пунктами 4 і 5, студенти виконують аналітичні завдання та презентують їх.

1. Модульна контрольна робота № 1 (тест): ПН 1.1–1.5 – 7 балів/4 бали.

2. Модульна контрольна робота № 2 (тест): ПН 1.6–1.10 – 8 балів/5 балів.

3. Практичні роботи (4 роботи): ПН 2.1–2.5; 3 – по 5 балів/3 бали.

- підсумкове оцінювання у формі іспиту:

Екзаменаційне оцінювання відбувається у усній формі. Максимальна кількість балів на екзамені – 40 балів, мінімальна кількість балів, які додаються до семестрових – 24 бали (60% максимальної кількості балів, відведених на екзамен). Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за екзамен не може бути меншою 24 балів.

Студент допускається до екзамену за умови виконання всіх передбачених планом практичних робіт. Рекомендований мінімум для допуску до екзамену – 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно менше 36 балів (*рекомендований мінімум*) обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є написання рефератів по питанням пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль1	Змістовий модуль2	Іспит	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

Загалом, формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка», введеного в дію наказом № 716-32 від 31 серпня 2018 року.

7.2. Організація оцінювання:

Оцінювання здійснюється впродовж семестру усіх видів робіт, включаючи і самостійну роботу.

Модульні контрольні роботи проводяться у тестовій формі. Студенти, які отримали за МКР меншу за мінімально передбачену кількість балів, перескладають її.

Перша МКР проводиться на останньому тижні жовтня, друга МКР проводиться на першому тижні грудня.

Шкала відповідності

Відмінно	90-100
Добре	75-89
Задовільно	60-74
Незадовільно	0-59

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ лекції	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	практичні	самост. робота
Змістовий модуль 1. Планетарна геоморфологія				
1.	Геоморфологія як наука : об'єкт, предмет, методи та суб'єкт.	1		2
2.	Рельєф земної поверхні та геоморфологічні процеси як складники природного середовища	2	2	4
3.	Загальні закономірності будови рельєфу Землі.	2	2	6
4.	Основні механізми розвитку земної кори та їхнє відображення у формування планетарних форм рельєфу.	2	2	10
5.	Рельєф материкових платформ	2		4
6.	Рельєф орогенних поясів Землі	2		4
7.	Будова рельєфу дна Світового океану.	2	2	4
8.	Чинники і процеси формування рельєфу, джерела їхньої енергії.	2	2	4

9.	Ендогенні чинники формування рельєфу, внутрішні процеси і формування відповідних форм рельєфу.	1	2	4
Модульна контрольна робота		1		
Змістовий модуль 1. Геоморфологічні концепції та теорії				
10.	Зональні та азональні екзогенні процеси. Роль широтної зональності у формуванні морфо скульптури Землі.	2	2	6
11.	Характеристика механізмів окремих зональних екзогенних геоморфологічних процесів	2	2	8
12.	Характеристика механізмів окремих азональних екзогенних геоморфологічних процесів	2	2	6
13.	Антропогенний рельєф, зміни рельєфу, зумовлені господарською діяльністю людини.	2	2	2
14.	Нова глобальна тектоніка та її геоморфологічні наслідки	1	2	4
15.	Ярусність рельєфу Землі	1	2	4
16.	Концепція морфокліматичної зональності рівнин суходолу	1	2	2
17.	Основні напрямки теоретичної та прикладної геоморфології.	1	2	4
18.	Поняття про геоморфологічне картографування	1	1	10
Модульна контрольна робота			1	
ВСЬОГО		30	30	88

Всього – 150 год., лекцій – 30 год., практичних – 30 год., консультацій – 2 год., самостійна робота – 88 год., форма контролю – екзамен.

Список рекомендованих джерел

Основна:

1. Стецюк В.В., Ковальчук І.П. Основи геоморфології. – К. : Вища школа, 2005.
2. Леонтьев О.К., Ричагов Г.І. Общая геоморфология. - М.: Высшая школа, 1979. - 287 с.
3. Щукин И.С. Общая геоморфология. - М. : Изд-во МГУ, 1960, т.І. - 614 с.; 1964, т. ІІ. - 562 с.; 1974, т. ІІІ. – 383 с.
4. Якушко О.Ф. Основы геоморфологии. - Минск : Вышэйшая школа, 1986. - 204 с.
5. Р. Дж. Райс Основы геоморфологии. - М.: Мир, 1980. - 574 с.
6. Фоменко А.Н., Хихлуха В.И. Общая физическая география и геоморфология. - М. : Недра, 1987. - 374 с.
7. Коротун. І. М. Прикладна геоморфологія. - Рівне : Державне редакційно-видавниче підприємство, 1966. - 132 с.

Додаткова:

1. Апродов В.А. Вулканы – М. : Мысль, 1982. – 367 с.
2. Бабаев А.Г., Зонн І.С., Дроздов Н.Н., Фрейкін З.Г. Пустыни. – М. : Мысль, 1986. – 318 с.
3. Бондарчук В.Г. Основы геоморфологии. - М. : Учпедгиз, 1949. - 320 с.
4. Бондарчук В.Г. Геоморфологія УРСР (Геологічний розвиток рельєфу УРСР), 1949.
5. Гвоздецкий Н.А. Карст. – М.: Мысль, 1981. – 214 с.
6. Гвоздецкий Н.А., Голубчиков Ю.Н. Горы – М. : Мысль, 1987. – 399 с.
7. Географічна енциклопедія України: в 3-х т./ Редкол. : ... О.М. Маринич (відп. ред.) та ін. – К. : “Українська енциклопедія” ім. М.П. Бажана, 1989 – 1993.
8. Геоморфология Украинской ССР /под. ред. И.М. Рослого/- К., 1990.
9. Геренчук К.І. Тектонические закономерности в орографии и речной сети Русской равнины. Львів, 1962.
10. Девис У.М. Геоморфологические очерки. - М., 1962. - 454 с.
11. Долгушин Л.Д., Осипова Г.Б. Ледники – М. : Мысль, 1989. – 447 с.
12. Каплін П.А., Леонтьев О.К., Лук`янова С.А., Нікіфоров Л.Г. Берега – М.: Мысль, 1991. – 499 с.
13. Кинг Л. Морфология Земли. Изучение и синтез сведений о рельефе Земли. – Москва: Прогресс, 1967. 559 с.
14. Комплексний атлас України. 2005.
15. Кривоуццкий А.Е. Жизнь земной поверхности. - М. : Мысль, 1971. - 406 с
16. Кривоуццкий А.Е. Рельеф и недра Земли. – М. : Мысль, 1977.
17. Леонтьев О.К. Дно океана. - М. : Мысль, 1968. -
18. Марков К.К. Основные проблемы геоморфологии, гл. V. – М. : Географгиз, 1948. – 343 с.
19. Пенк В. Морфологический анализ. - М.: Географгиз, 1961. - 359 с.
20. Спиридонов О.І. Геоморфологическое картографирование. – М. : Недра, 1985.
21. Философов В.П. Основы морфометрического метода поиска тектонических структур. – Саратов, 1975.